

**BOSHLANG‘ICH TA’LIM MATEMATIKA DARSLARIDA
O‘QUVCHILARGA MASALA YECHISHGA O‘RGATISH JARAYONIDA
YO‘L QO‘YILADIGAN XATOLAR**

Nortoziyeva Muhayyo Zafar qizi
Xalqaro innovatsion universiteti o‘qituvchisi

Yomg‘irova Ruxsora Avazmurod qizi
Xalqaro innovatsion universiteti talabasi
E-mail: muhajenortoziyeva@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17667202>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’lim matematika darslarida o‘quvchilarga masala yechishni o‘rgatish jarayonida uchraydigan asosiy xatolar tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi - o‘quvchilarning matematik fikrlashini rivojlantirish jarayonida pedagogik xatolarni aniqlash, ularning sabablarini tahlil qilish va samarali yechimlar taklif qilishdir. Maqolada o‘quvchilarga masala yechishni o‘rgatishda metodik kamchiliklar, pedagogik xatolar, motivatsiya va tushuntirishdagi muammolar ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, matematika darsi, masala yechish, o‘quvchilarga o‘rgatish, pedagogik xatolar, metodik kamchiliklar, matematik fikrlash, ta’lim jarayoni.

Аннотация. В данной статье анализируются основные ошибки, возникающие в процессе обучения учащихся начальной школы решению математических задач. Цель исследования - выявить педагогические ошибки в процессе развития математического мышления учащихся, проанализировать их причины и предложить эффективные решения. В статье рассматриваются методические недостатки, педагогические ошибки, проблемы мотивации и объяснения при обучении учащихся решению задач.

Ключевые слова: начальное образование, урок математики, решение задач, обучение учащихся, педагогические ошибки, методические недостатки, математическое мышление, образовательный процесс.

Annotation. This article analyzes the main errors that occur in the process of teaching primary school students to solve mathematical problems. The aim of the study is to identify pedagogical errors in the development of students' mathematical thinking, analyze their causes, and propose effective solutions. The article examines methodological shortcomings, pedagogical errors, and problems related to motivation and explanation in teaching students to solve problems.

Keywords: primary education, mathematics lesson, problem solving, teaching students, pedagogical errors, methodological shortcomings, mathematical thinking, educational process.

Matematika boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashini, hisoblash ko‘nikmalarini va amaliy vaziyatlarda masalalarni yechish qobiliyatini shakllantiradigan asosiy fan hisoblanadi. Shu bilan birga, masala yechish - murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, unda o‘quvchining har bir qadamini to‘g‘ri yo‘naltirish muhim ahamiyatga ega.

Biroq, pedagoglar tomonidan ba‘zan metodik xatolar, noaniq tushuntirishlar yoki motivatsiya yetishmasligi sababli o‘quvchilarda masala yechishga qiziqish

kamayadi, noto‘g‘ri fikrlash shakllanadi va natijada bilimning sifatli egallanishi to‘xtab qoladi. Shu bois, boshlang‘ich sinflarda masala yechishni o‘rgatishda pedagogik xatolarni aniqlash va ularni bartaraf etish dolzarb masala hisoblanadi.

Masala yechish jarayonida uchraydigan asosiy xatolar

1. Masalani noto‘g‘ri tushuntirish yoki yetarlicha izohlamaslik. Pedagog tomonidan masala matni va shartlari noaniq tushuntirilsa, o‘quvchi masalani noto‘g‘ri tushunadi. Bu xato quyidagi holatlarda uchraydi:

- Masala shartidagi asosiy ma’lumotlarga e’tibor berilmasligi;
- Masala matnini o‘quvchilarning yoshiga moslashtirmaslik;
- Vizual yordam vositalaridan (rasmlar, diagrammalar, jadvallar) samarali foydalanmaslik.

2. Qadamma-qadam ko‘rsatmaslik. Ko‘pchilik boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari masalani yechish jarayonini bir maromda tushuntirib berishga urinadi, biroq o‘quvchilar uchun har bir qadamni alohida ko‘rsatish zarur:

- Masala shartini tahlil qilish;
- Ma’lumotlarni ajratish;
- Tegishli matematik amallarni tanlash;
- Natijani tekshirish.

Qadamlarni e’tiborsiz qoldirish, o‘quvchilarda masalani yechishning mantiqiy ketma-ketligini tushunmaslikka olib keladi.

3. Individual xususiyatlarni inobatga olmaslik. Har bir o‘quvchining qobiliyati va bilim darajasi turlicha bo‘ladi. Pedagoglar ba’zan barcha o‘quvchilarni bir xil tezlik va darajada o‘rgatishga harakat qiladi. Natijada:

- Ba’zi o‘quvchilar ortda qoladi;
- Ba’zi o‘quvchilar esa mashq yetarli emasligidan qiziqish yo‘qotadi.

4. Noto‘g‘ri yoki motivatsiyasiz yondashuv. O‘quvchilarga masala yechishni o‘rgatishda rag‘batlantirish yetishmasligi yoki faqat nazariy tushuntirishlar berilishi motivatsiya pasayishiga olib keladi. Masalalarni qiziqarli kontekstlarda berish, amaliy hayot bilan bog‘lash juda muhim.

5. Noto‘g‘ri tekshiruv va xatoliklarni ko‘rsatish. O‘quvchilarning yechimlarini tekshirishda faqat “to‘g‘ri/noto‘g‘ri” deb belgilash, xatolarni konstruktiv tahlil qilmaslik xato fikrlashni kuchaytiradi. O‘quvchiga xatoni tushuntirish va uni to‘g‘rilash yo‘lini ko‘rsatish muhim.

Xatolarni kamaytirish va samarali metodlar

1. Masalani vizual va amaliy usullar bilan tushuntirish

- Rasm, jadval, diagramma yordamida masalani ko‘rsatish;

- Amaliy hayotdan misollar keltirish;
 - Masalani o‘quvchilar o‘zlari bilan bog‘lash imkoniyatini yaratish.
2. Qadamma-qadam yechim ko‘rsatish
- Har bir bosqichni alohida tushuntirish;
 - O‘quvchilarni mustaqil har bir bosqichni bajarishga jalb qilish;
 - Qadamlar ketma-ketligini mantiqiy asoslash.
3. Individual yondashuv
- O‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash;
 - Qiyin va oson masalalarni differensiallashtirish;
 - Qo‘shimcha yordam yoki murabbiylik mashg‘ulotlarini tashkil etish.
4. Motivatsiyani oshirish
- Masalalarni o‘yin, loyiha, hikoya yoki qiziqarli kontekstlarda berish;
 - Guruh bo‘lib ishlash va raqobatni o‘rnatish;
 - Rag‘batlantirish tizimi (ballar, yulduzchalar, diplomlar) qo‘llash.
5. Xatolarni konstruktiv tahlil qilish
- Xatolarni tushuntirish va tuzatish yo‘lini ko‘rsatish;
 - Talabalar o‘z yechimlarini baholashga jalb qilish;
 - Teskari aloqa orqali o‘quvchilarning fikrlashini rivojlantirish.

Xulosa

Boshlang‘ich ta’limda matematika darslarida masala yechishga o‘rgatishda pedagogik xatolar ko‘p uchraydi va ular o‘quvchilarning matematik fikrlashini rivojlantirishga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Xatolarni kamaytirish uchun qadamma-qadam yechim, vizual va amaliy usullar, individual yondashuv va konstruktiv xatolar tahlili qo‘llanishi muhimdir. Shu tarzda, o‘quvchilarda mustaqil masala yechish qobiliyati shakllanadi, matematik bilimlari mustahkamlanadi va ta’lim jarayoni samarali bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Polya, G. *How to Solve It*. Princeton University Press, 1957.
2. Van de Walle, J. A., Karp, K. S. *Elementary and Middle School Mathematics: Teaching Developmentally*. Pearson, 2019.
3. NCTM. *Principles and Standards for School Mathematics*. National Council of Teachers of Mathematics, 2000.
4. Zokirov, A. “Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasi.” *Ta’lim va Pedagogika Jurnal*, 2021, №2.
5. Karimova, M. *Matematika darslarida amaliy yondashuvlar*. Toshkent: Fan, 2020.
6. Brown, C. *Teaching Problem Solving in Primary School Mathematics*. Routledge, 2018.